Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Leksikologija i leksikografija I: Leksikografski postupak

Halilović, Senahid

2022-12-31

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/items/6ca51dde-2a77-4899-84dc-e2515e45155a

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/

DOI: 10.5644/PI2022.206.01

СРПСКИ РЕЧНИК НОВИЈИХ АНГЛИЦИЗАМА – ПОРТРЕТ САВРЕМЕНОГ РЕЧНИКА АКТУЕЛНИХ АНГЛИЦИЗАМА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Милан С. Ајџановић, Страхиња Р. Степанов
Одсек за српски језик и лингвистику
Филозофски факултет, Др Зорана Ђинђића 2, Нови Сад
ajdzanovic@ff.uns.ac.rs
strahinja.stepanov@ff.uns.ac.rs

Апстракт

У раду се износе поједина искуства (недоумице, проблеми и њихова разрешења) која су чланови ауторског тима *Српског речника новијих англицизама* имали током рада на речнику. Међу њима има како оних која се могу сматрати системским – каква су питања неопходности рада на речнику англицизама, потом она везана за хронолошко омеђивање корпуса, однос према речничком претходнику и узору – *Речнику новијих англицизама* (2001), за изглед речничког чланка и сл. – тако и оних која су се односила на појединачне недоумице, од којих су поједине илустроване конкретним примерима преузетим из речника који су искоришћени као илустрација за примењена решења.

Кључне речи: лексикографија, српски језик, англицизми, *Српски речник новијих англицизама*

1. Уводне напомене

Као што се из (донекле субјективног) наслова овог чланка види, он је посвећен недавно публикованом (2021) *Српском речнику новијих англицизама* (у даљем тексту СРНА). Прецизније речено, његови потписници, као део ауторског тима СРНА, предочавају део својих искустава стицаних током креирања тог лексикографског дела као и поједина решења примењена у речнику.[1] То је имплицирано речју *портрет*, којом се у ликовној уметности истичу спољашње сличности (с ликом) али и

[1] За детаљнији увид, између осталог, в. Ајџановић, Степанов, Дражић 2021, Ајџановић, Степанов 2022 и Филиповић Ковачевић, Ајџановић 2022.

психолошке особености онога ко се портретише, а према таквој аналогији, у овом нашем, лексикографском случају, мисли се на оно што је видљиво у СРНА али и на оно што је претходило оваквој, коначној форми речника, која броји око 4.500 одредничких речи. Ипак, пре него што пажњу посветимо самом речнику, ваљало би се још једном осврнути и на његовог непосредног и неизоставног претходника – *Речник новијих англицизама* (Vasić, Prćić, Nejgebauer 2001, у даљем тексту РНА), иако је о њему већ било довољно писано и чини се да је релативно добро познат лингвистичкој јавности (не само србистичкој). Тај речник невеликог обима, с нешто мање од 950 одредница, први је пут објављен 2001. године, а потом су уследила још два издања: о десетогодишњици, 2011, такође штампано, и најрецентније, из 2018, али сада, у складу с претежнијим потребама његових претпостављених корисника, само у електронском облику.[2]

1. 1. Између два последња издања поменутог РНА, Твртко Прћић, један од најугледнијих и најпродуктивнијих српских англиста, у више се наврата, различитим поводима али увек с ваљаном лингвистичком аргументацијом и утемељеним образложењима, освртао на потребу за стварањем новог и нешто друкчијег речника новијих англицизама. Једна је од првих његових јавно објављених иницијатива / предлога из 2013. године (Prćić 2013b: 43–55), када је тај аутор поставио следећа три темељна питања везана за тај претпостављени и потребни лексикографски подухват: *Зашто?*, тј. који су разлози што иду у прилог објављивању новог речника, *Шта?*, тј. које су структурне новине потребне новом речнику, те, коначно, *Како?*, тј. који изазови стоје пред техничком реализацијом речника. На тај начин Т. Прћић је пружио лингвистичко / лексикографско оправдање једног таквог пројекта, објаснио у чему би се састојале модификације у изгледу речничког чланка у односу на претходећи речник (РНА), те како би тај нови речник требало да у већој мери кореспондира с потребама корисника речника имајући у виду развој савремених дигиталних технологија. Већ је на прво питање – због чега је сада потребан другачији речник англицизама – било неколико одговора, од којих је главни везан за све већи, чак неконтролисан, прилив англицизама у српски језик. Мноштво тих речи већ се усталило у већој или мањој мери, или је у "процесу доместификације", па је све такве англицизме, који

[2] Доступно на: https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2018/978-86-6065-451-1.

су постигли бар известан степен формалне и/или садржинске интегрисаности у систем српског језика, било нужно унети у нови речник, те их лексикографски обрадити и кодификовати. Још један, не мање битан, разлог тиче се корисника новог речника, оних заинтересованих читалаца, широког дијапазона узрасних и образовних профила, колико год да су наизглед малобројни али управо зато изузетно важни и драгоцени, који желе, изнад свега, да ваљано разумеју све бројније новије англицизме у српском језику. Коначно, трећи се разлог тиче подизања квалитета новог речника, које би се састојало у отклањању пропуста уочених у РНА. Друго питање – *Шта?* – тиче се, како је речено, макроструктурних и микроструктурних речничких иновација, као и односа према корпусу, који би у том новом речнику морао бити обимнији, репрезентативнији, знатно разноврснији те састављен од разнородних извора једносмерне и двосмерне комуникације у различитим регистрима. Ту се пре свега мисли на области и иначе с високом заступљеношћу новијих англицизама, међу којима се истичу: рачунарство и интернет, радио и телевизијско емитовање, привреда, унутрашња и спољна трговина, финансије и банкарство, рекламирање, наука, медицина, спорт, мода, забава и туризам. И, коначно, треће питање – *Како?* – односи се на модерније, тј. актуелне могућности техничке реализације новог речника, пре свега у електронској форми. У другом пак раду из наведеног међупериода Т. Прћић (2016: 64), између осталог, истиче и то да би нови речник англицизама требало да буде "предусретљив" према корисницима, односно да он "мора испунити њихова очекивања и комуникативне потребе у погледу целовитости, ваљаности и поузданости понуђених података".

1. 1. 1. С обзиром на ове крајње разложне ставове, који су одреда ишли у прилог објављивању новог речника, сасвим је разумљиво што је у јануару 2018. године на Филозофском факултету у Новом Саду формиран мешовити англистичко-србистички ауторски тим, који су сачињавали координатор Твртко Прћић, коуреднице Јасмина Дражић и Мира Милић, те четворо придружених уредника: Милан Ајџановић, Страхиња Степанов, Соња Филиповић Ковачевић и Олга Панић Кавгић. Поред њих, као спољни сарадници, пре свега задужени за ексцерпцију грађе, биле су ангажоване и млађе, врло агилне, колеге и докторанди. Узимајући у обзир величину тима, али и њој пропорционалан ентузијазам свих сарадника, не чуди да је СРНА, у електронском облику, светлост дана

угледала онда када је то и било планирано – на 20-годишњицу од појаве свог претходника.[3]

2. Разматрање системских недоумица

Наша искуства су у највећој мери проистекла из иницијалних недоумица, које се, и поред све своје разноврсности, могу поделити у две веће групе: оне општег типа, можемо их назвати системским (али и суштинским), те оне које се тичу појединачних нејасноћа и њиховог превазилажења током уобличавања речника. У оквиру ове тачке размотрићемо те начелне, системске недоумице, а у оквиру наредне тачке предочићемо изглед речничког чланка уз пропратне коментаре који ће показати, као илустрација, како смо разрешавали појединачне нејасноће и дилеме.

2. 1. Прво искуство и недоумица – барем ауторâ овог чланка и, када су они у питању, вероватно најкрупнија и/или најзначајнија – јесте она која се тиче оправданости предузимања датог лексикографског подухвата. Другим речима, и поред све јаче англизације српског језика (уп. у претходној тачки поменуте чланке Т. Прћића), наметнуло се питање: Да ли је данас заиста неопходан (још један) речник англицизама?[4] Другим речима: Ко је наша циљна група? Да ли су то млади/млађи говорници српског језика, међу којима ће се ретко наћи особа спремна да призна да енглеским језиком ипак не влада на задовољавајући начин? Или би то могли бити припадници старије генерације, који махом не говоре добро енглески, али и не осећају потребу да то промене или барем да проникну у значење непознатих речи пристиглих из тог језика? Преовладао је став да су то, заправо, сви они, надамо се не тако малобројни, који имају потребу за речником новијих лексичких импорта из енглеског језика,[5] као и својеврсним ортоепско-ортографским и морфолошко-творбеним приручником, с обиљем неопходних семантичко-прагматичких информација и метаинформација.

2. 2. Друга недоумица, али и искуство везано за њено разрешавање, јесте она која се тицала одређења самог термина *англицизам*. Наиме, да ли да

[3] Доступно на: https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2021/978-86-6065-636-2.

[4] Нарочито ако се има у виду да ће он, ма колико био опширан, нужно врло брзо по објављивању, а можда већ и пре њега, постати непотпун.

[5] А то је данас безмало изједначено с речником страних речи уопште.

под њим подразумевамо само ону реч која је у српски језик пристигла непосредно из енглеског (без обзира на њено примордијално порекло) или у англицизме треба укључити и сва мотивисана образовања чији су мотиватори речи из прве групе? Коначно, да ли у речник треба уврстити и семантичке англицизме? Заправо, одговори на наведена питања и нису били толико тешко докучиви те су своје место у СРНА нашле речи које, према усаглашеној типологији, припадају једној од следећих категорија: 1) речи из енглеског језика, без обзира на своју изворну морфолошку структуру и етимологију; 2) речи које су бар делимично интегрисане у систем српског језика, тј. припадају његовом општем лексикону; 3) раније преузети англицизми, али сада у другачијем значењу или форми (нпр. *волумен* према енгл. *volume*); 4) делимични калкови (нпр. *пребукирати* према енгл. *to overbook*); 5) нове речи, настале од англицизама, применом неког од начина творбе (нпр. *бинџ* > *бинџовати* > *избинџовати*; *збинџовати* према енгл. *binge watching*); 6) семантичке изведенице, тј. нова значења англицизама, настала неком семантичком трансформацијом или сужењем / проширењем значења (нпр. *ток-шоу*); и псеудоанглицизми – речи настале комбиновањем елемената енглеске речи и, у овом случају, српске (нпр. *голгетер*).

2. 3. Трећа недоумица тицала се обезбеђивања легитимитета одредници *новији* датој у наслову речника, тј. односила се на хронолошко омеђивање корпуса. Да бисмо избегли различите двоумице и непрецизности везане за одређивање ‘доње’ хронолошке границе, у вези с тим смо поступили сасвим прагматично: изразиту предност смо дали савременим изворима, али су делом корпуса били и сви они англицизми бележени почев од друге половине 20. века до данас, а који су, махом због ипак не тако обимног инвентара извора РНА, изостављени из корпуса тог речника. Осим тога, имајући у виду чињеницу да су поједине речи из РНА добиле нова значења или су се пак накнадно показале као творбено потентне, нарочито оне којима се означавају имаоци неке професије а које су послужиле за грађење све бројнијих социјалних фемининатива – одлучили смо да грађа првог речника у потпуности буде укључена у СРНА.

2. 4. Коначно, а у непосредној вези с претходном дилемом, наметнула се и четврта недоумица, која се тиче опсега обухвата извора грађе као и саме природе тих извора. Предност смо – из читавог низа разлога, а пре свега њихове лаке доступности и актуелности – дали интернетским

изворима, не само медијским порталима већ и специјализованим сајтовима, ћаскаоницама и сл. Поред наведених, коришћени су и други електронски и штампани медији (телевизија, радио, дневне новине, часописи), тако да је грађа жанровски и тематски крајње разноврсна и стога релевантна. Имајући то у виду, можемо рећи да је рад на изради СРНА примарно условљен корпусом (*corpus-driven*), тј. речник је формиран индуктивним путем, полазећи од ексцерпираних примера, идући "одоздо-нагоре" (*bottom-up*). Другим речима, од самог почетка рада на речнику сакупљане су појавнице одговарајућих англицизама у корпусу, да би затим биле анализиране и алфабетизоване. Ипак, у многим случајевима секундарне лексемске адаптације, када је изостајала корпусна потврда из примарне ексцерпције, ослањали смо се на дедуктивну методологију (*corpus-based*), те смо у тим случајевима циљано тражили (очекивану) корпусну потврду за претпостављену изведеницу. Захваљујући томе прикупљено је, како смо већ поменули, око 4.500 одредница, што значи да је нови речник безмало пет пута обимнији од свог претходника.

Такође у вези с претходним наметнуло се и питање минималног броја различитих интернетских потврда довољних да би се одређена реч сматрала подесном за уношење у СРНА. Ауторски тим се договорио да су минимум три *различите* појавнице забележене у *различитим* текстовима.

2. 5. Када је грађа коначно прикупљена, ваљало ју је на одговарајући начин и забележити и обрадити, те се ауторски тим нашао пред вероватно најзахтевнијим сегментом свог посла – прозодијском и ортографском кодификацијом англицизама. С тим у вези се јавила и начелна недоумица да ли СРНА треба да има превасходно дескриптивни или прескриптивни карактер. Врло брзо постало је јасно да предност треба дати потоњем, али се исто јавио проблем како то применити на прозодију, тј. на одређивање тачног акценатског лика позајмљеница, будући да је иоле пажљивијем говорнику / слушаоцу српског језика јасно да међу новијим англицизмима има не само акценатских дублета већ понекад чак и триплета, те би бележење само једног од њих могло утицати на општи карактер и квалитет речника, док би бележење свих ипак непотребно оптеретило речнички чланак. Стога је за бележење акцента изабрано помало неуобичајено решење, али, уверени смо, најцелисходније: наиме, у речнику је, уместо коришћења акценатских знака, подвученим словима означаван акцентовани вокал, при чему је акценатска дужина сигнализирана верзалом

(нпр. /agent/ : /antiperspirant/; /animOdži/ : /afilijaAcija/). Акценатски квалитет пак није означаван будући да је најчешће управо он подложан различитим реализацијама.

2. 6. Ни ортографско уобличавање англицизама није представљало ништа мањи изазов за ауторе речника. Наравно, већина речи није представљала одвише тежак изазов за ову врсту кодификације, али неке од њих – не само појединачно већ и, пре, на нивоу целих серија истоврсних примера – ипак су собом носиле проблеме, при чему су се највећи изазови тицали транскрипције, односа према фонолошком проседеу српског правописа и састављеног / растављеног писања. Међутим, током самог рада на речнику, искристалисали су се, испрва, основни принципи а потом и јасне и чврсте основе правописног уобличавања позајмљеница, које је дао главни координатор читавог пројекта Т. Прћић унутар уводног поглавља названог *Водич кроз Речник* (СРНА, 18–20). Но, иако тамо наведени принципи и правила имају статус системских, то, ипак, не значи да се истовремено међу њима не могу наћи и поједини, оправдани изузеци. Тако, на пример, доследно, начелно опредељење да се англицизми транскрибују, нема статус у потпуности безизузетног те се срећу ретки, оправдани изузеци (нпр. *AIDS*, *e-mail*). С друге стране, они који се не могу подвести под такве примере, већ представљају неоправдане сирове англицизме, данас нарочито честе, дају се и проскрибују посебним емотиконом – ☹. Такође, иако се изворни правописни лик не узима као еталон за ортографску адаптацију позајмљенице, и ту се дâ наћи покоји изузетак: гласовне промене по звучности и по месту творбе не региструју се, те се чувају изворне консонантске групе (уп. нпр. *бигсајз*, *генгста*, *инпут*, *подкаст*, *флегшип*, *хардкор*). Ипак, да би се посебно скренула пажња и на супротну, погрешну праксу – уобличавање према, овог пута погрешном, фонолошком узусу (нпр. *хеџбек*) – опет се користи емотикон ☹, у речнику универзално средство указивања на неку врсту грешке.

2. 6. 1. И на нивоу општег и на нивоу појединачног, као најзахтевније за решавање показало се питање писања полусложеница, као различитих фразних лексема, тј. хибридних лексичких јединица које су формално (графолошки, фонолошки, морфосинтаксички) реализоване као синтагме, али се функцијски и садржински понашају као лексеме (Prćić 2016: 162). Наравно, и овде се морао формулисати неки начелни став, те је превагнуло давање предности синтетизму, тј. спојеном и полусложеничком

писању, а не аналитизму. Другим речима, сваки се онај англицизам који је једна садржинска целина пише као континуирана реч без обзира на морфологију енглеског предлошка (нпр. просте речи: *брауни*, изведенице: *браузер*, сложенице: *букмејкер*, префиксали: *реконектован*, лексикализоване синтагме: *рентакар*). С друге стране, позајмљеница која такође представља једну садржинску целину, али у којој српски говорник уочава значењску везу између њених саставница – пише се с цртицом, будући да је по среди хипонимско-хиперонимска значењска веза, тј. однос специфичног значења према општем (нпр. *афилијат-маркетинг*, *блур-ефекат*, *дип-веб*). Насупрот томе, детерминативи се, без обзира на то како су формализовани, пишу одвојено од центра фразе (нпр. *бестселер писац*, *фенси одећа*). Фразне именице пак пишу се растављено (нпр. *мицеларна вода*, *политичка коректност*). Правописни дублети се у начелу не избегавају, што би се на први поглед, лаички посматрано, могло сматрати евентуалном маном речника и/или непотребним оптерећењем речничког чланка и продуктом нерешавања појединих правописних проблема. Ипак, и ти дублетни облици имају своју сврху будући да се увек наводе с обзиром на свој степен прихватљивости, чиме се корисницима даје још једна информација (нпр. *хајфај* и *hifi*, *имејл* и *email*, *IT-јевац* и *aj-тијевац*). Коначно, међу одредничким речима налазе се и понеке које немају статус самосталних јединица, при чему је показатељ њихове несамосталности црта (дакле, не цртица, нпр. *е–*, *супер–*, *ултра–*).

3. Разматрање конкретних недоумица у речничкој микроструктури

У тачки 2 представљено је с којим се начелним питањима окупљени тим сусретао и како је на њих давао одговор. Стога ћемо навести и два конкретна примера (именичких англицизама – *бурнаут* и *мастхев*) који представљају добру илустрацију решавања дела практичних недоумица – прво, на плану уређења граматичко-категоријалних показатеља, а потом и уређења значењског (и граматичког) сегмента речничког чланка.

3. 1. Једна од ствари коју ће читаоци / корисници речника уочити (а тако је било и у РНА) јесте да се, у оквиру речничке микроструктуре, уз леме појављују одређени граматички индикатори, одн. показатељи граматичких категорија, како је уосталом уобичајено у лексикографској пракси,

међутим сада у сведеној варијанти, тј. редуковани на оне податке за које су аутори држали да су најрелевантнији за кориснике. Сасвим је очекивано и да у речнику доминирају три врсте речи – именице, глаголи и придеви (и од њих, конверзијом, настали прилози) – јер припадају отвореним (аутосемантичким) класама речи и служе управо за богаћење лексичког фонда именујући реалије, процесе, својства за која, у домаћем лексичком фонду, или није било одговарајуће замене или из неких разлога домаћа реч / твореница није могла адекватно супституисати англицизам. Зато ћемо навести и по један пример именичке, глаголске и придевске одреднице (*кастинг*, *зиповати*, *хектичан*) ради илустрације прихваћених решења у СРНА. Погледајмо један речнички именички чланак (одредница *kasting*):

kasting, a (Npl. -zi) *m* /kasting/; ☹ CASTING
[engl. *casting*]
1 ODABIRANJE javno odabiranje glumaca, manekena i sl. za angažovanje u nekom projektu; = audicija
Nakon obavljenog kastinga, najbolji kandidati dobiće poziv za finalnu audiciju.
— *det*
Najtalentovanije glumice i glumci imaće priliku za sastanke sa kasting direktorima i producentima.
CO ~ agencija, ~ direktor, ~ menadžer, ~ producent
2 ODABRANI lista tako odabranih glumaca, manekena i sl. (Ⓚ); = podela, = postava
Agencija je objavila >casting< onih koji će igrati u rimejku kultnog Hičkokovog filma.

Видимо да граматичке информације подразумевају податке о роду, генитивском деклинационом наставку, уколико постоји гласовна алтернација у неком падежу (нпр. датив / локатив јд. им. женског рода или ном. мн. им. мушког рода) – даје се и та информација, те изговору (што је објашњено у тачки 2) и евентуално неприхватљивом ортографском лику (или дублетном облику ако постоји). У случају полисемичних лексема, различита значења су нумерички маркирана као и одговарајућом кључном / доменском речју (у горњем примеру 1. одабирање и 2. одабрани).

Показало се да именички англицизми у српском језику врло често имају, поред уобичајене, и специфичну синтаксичку улогу, наиме, да су облички у номинативу сингулара а ближе одређују другу, синтаксички њој надређену, именицу. То је посебно често када је у енглеском језику изворна реч само именица или именички израз / фраза а не и придев,

док у српском језику та лексема функционише као детерминатив. У речничком чланку таква (морфо)синтаксичка улога именице сигнализирана је скраћеницом *det* уз навођење одговарајућег примера. А због тога је, између осталог, јасно из којих разлога је у речничком чланку остављен простор и за примере колокација. У неким случајевима постојале су недоумице управо у вези с овом детерминативном функцијом: да ли је издвојити (како је учињено у примеру *кастинг*) или формирати засебан речнички чланак. Примера ради, реч *бурнаут* у српском се језику по правилу јавља као секундарни колокат уз примарну им. *синдром* (о чему сведоче бројне потврде из корпуса), због чега смо иницијално речнички чланак и тако конципирали, тј. уз англицизам *бурнаут* као граматички квалификатор остављен је само детерминатив (*det*). Ревизијом материјала и прегледом додатне грађе утврђено је да се *бурнаут* појављује и самостално (знатно, додуше, ређе него као колокат), тј. као непроширена синтаксичка јединица (другим речима, без друге надређене именичке јединице, односно да није у детерминативној функцији). Стога је редефинисан граматички показатељ – *детерминатив* (*det*) – који је (првобитно) наведен, па је, у коначници, уз одредницу наведена ознака која упућује на то да је реч о именици мушког рода (скраћеница *m*), а потом се у оквиру тог чланка нагласило (уз адекватан пример из грађе) да лексема функционише, наравно, и као детерминатив:

burnaut, a *m* /burnaut/; ☹ BURNOUT
[engl. *burnout*]
stanje fizičke i emotivne iscrpljenosti i nezainteresovanosti usled dugotrajnog i prevelikog radnog napora ili stresa; = izgaranje na poslu, = izgaranje, = sagorevanje na poslu, = sagorevanje
Burnaut je problem sa kojim se sve češće suočavaju mladi stručnjaci.
— *det*
I kod >burnout< sindroma važi pravilo ‘bolje sprečiti nego lečiti’, pa da vidimo kako ovu neprijatnu pojavu prepoznati i zaustaviti njen razvoj.

За крај представљања именичких англицизама наводимо и занимљив случај – с обзиром и на значењско и на граматичко одређење – у вези с речју *мастхев*.[6] Наиме, првобитно смо спуштеном верзалном словном

[6] Одредница *мастхев* јасно показује да СРНА има и своју нормативну компоненту, јер су све појавнице ове лексеме у корпусу имале неадаптирани ортографски лик (директно преузимање према енглеском правопису) *must have*, насупрот чему стоји предлог и коначно решење ауторā – *мастхев* (управо како се види у горњем примеру).

ознаком истакнули разлику између *мастхев*$_{А}$ и *мастхев*$_{Б}$, формирали два речничка чланка, при чему је прво *мастхев* одређено као непроменљиви придев, а друго као непроменљива именица у мушком роду. За придевско *мастхев*$_{А}$ навели смо релационо значење ‘који је модеран и веома пожељан’ (уз пропратну информацију да је реч обично “о неком производу, одевном предмету”), док смо *мастхев*$_{Б}$ одредили као ‘битна и веома пожељна ствар, обично одевни предмет’. Управо овај дефиниционi аспект утицао је напослетку на преосмишљавање и граматичког (морфосинтаксичког) аспекта, доводећи до драстичније измене речничког чланка, интегришући првобитне две у једну одредницу, увођењем опет ознаке *det* када се *мастхев* понаша као секундарни колокат. Тако у коначној верзији микроструктура *мастхев* чланка изгледа овако:

masthev *indekl m* /masthev/; ☹ MUST-HAVE
[engl. *must-have*]
(neform.) nešto izuzetno važno, nužno ili poželjno, obično neki odevni predmet; = izuzetno važno, = izuzetno nužno, = izuzetno poželjno

U svom ormaru morate da imate bar jednu haljinu koja će vam biti apsolutni >must-have< u danima kada nemate inspiraciju za oblačenje.

— *det*

Urednica mode predlaže da hrabro ponesete >must-have< komade nove sezone.

3. 2. Када је реч о глаголима, познато је из литературе да модел језика-даваоца служи само као основа за творбу глагола у српском језику (Filipović 1986: 136), што значи да се глаголи увек прилагођавају морфолошком систему (и) српског језика, тј. да пролазе кроз трансморфемизацију. У СРНА се уз глаголске леме јављају подаци о изгледу првог лица сингулара презента, као и информације о глаголском виду и роду. Управо је одређење глаголског вида покаткада представљало проблем, јер је ексцерпирани пример био такав да није једнозначно могао указати на аспект глагола. Тада је примењиван поступак реконтекстуализације, уметања глагола у другачије реченично окружење ради утврђивања вида. Не чуди стога што је уз највећи број глагола ова категорија попуњена обема вредностима (*impf/pf*). Наводимо пример одреднице *зиповати*:

zipovati, -ujem *impf/pf*, *tr* /zipovati/
[engl. *zip*]
komprimovati fajl ili grupu fajlova u drugi fajl koji je manji i zauzima manje prostora za skladištenje; = spakovati

Fajlovi se zipuju izuzetno jednostavno, uz pomoć nekoliko klikova mišem.

zipovan, a, o /zipovAn/

Zipovane datoteke ne menjaju svoj sadržaj ili oblik, samo svoju veličinu.

zipovanje, -a *s* /zipovAnje/

Ako se poslužite zipovanjem, sve svoje muzičke fajlove možete smestiti na jedan disk.

zip, a (Npl. ovi) *m* /zip/
[engl. *zip*]

Pošalji mi sve fajlove koje želiš, pa ću ti napraviti zip.

— *det*

Veliki broj korisnika ne zna da na telefonima i tabletima mogu lako kreirati zip datoteke.

Из овога примера је јасно да адаптација посуђеница-глагола у српски језик подразумева не само примарну него често и секундарну адаптацију. Тако је у овом примеру од облика трпног гл. придева (*зипован*) изведена и глаголска именица (*зиповање*). Све такве речи навођене су као пододреднице у оквиру главне глаголске одреднице.

3. 3. Напослетку, трећу бројну класу англицизама представљају придеви. Кад се енглески придеви адаптирају према морфолошком систему српског језика – постајући тако адјективни англицизми – и они нужно пролазе кроз трансморфемизацију, при чему се уочава разлика између примарне и секундарне адаптације (уп. Filipović 1986: 144–145). Наиме, при примарној адаптацији – изведеној нултом трансморфемизацијом – добијају се компромисне реплике будући да задржавају категоријална својства из језика-даваоца (енглеског) не преузимајући главне морфолошке одлике језика-примаоца (српског), што значи да у српском језику функционишу као непроменљиви (индеклинабилни) придеви. У СРНА је то својство обележено скраћеницом *prid idekl* (на пример *догфрендли*). Сви остали придеви резултат су секундарне адаптације, тј. изведени су од основног облика неке већ адаптиране енглеске посуђенице знатним инвентаром придевских суфикса: *-ан/-ни*, *-ов*, *-ски*, *-овски*, *-ички*, *-ал(а)н*, *-ив(а)н*, *-уал(а)н*, што значи да су прошли потпуну трансморфемизацију,

уклопивши се у морфолошки систем врста речи у српском језику. Наводимо пример придева *хектичан*:

hektičan, -čna, -čno /hektičan/
[engl. *hectic*]
pun neprestanih, dinamičnih i žurnih, često haotičnih, aktivnosti; = užurban, = dinamičan
Gust raspored i hektični život novinara u Srbiji nije mi davao vremena da se pobliže upoznam sa ovom interesantnom pojavom.

4. Закључне напомене

После овог, краћег осврта на неке од сегмената израде СРНА који су се нашли пред ауторским тимом, морамо закључити да је рад на речнику – и поред чињенице да он представља наставак барем дводеценијског посла на кодификацији англицизама – био све само не без изазова. При томе, предузети подухват није готов: речник не треба посматрати као завршетак једног процеса већ пре као међуфазу, суштински битну, једног садашњег и будућег процеса бележења и нормирања англицизама. Значај СРНА произилази из чињенице да он региструје најновије и новије англицизме у прихватљивом и препорученом облику, с посве прецизно утврђеним значењима и начином употребе. Отуд је јасно да претензије речника иду даље од пуког прикупљања и обраде речи. СРНА, заправо, репрезентује и важан допринос развијању енглеско-српске контактнојезичке компетенције корисника (Prćić 2013a; 2014) и неговању контакне језичке културе (Prćić 2019: 22, 185–191), али и српске ортографске нормативистике, и то управо у оном сегменту који је нарочито изазован како за творце норме тако и за кориснике правописа, из чега произилази да СРНА представља и важан корак ка сузбијању псеудонорме (Prćić 2019: 36–38).

Литература

Ајџановић, Милан, Страхиња Степанов, Јасмина Дражић (2021), "*Српски речник новијих англицизама* – недоумице, питања и примењена конструкцијска решења", у: С. Ристић, И. Лазић Коњик, Н. Ивановић, ур., *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема: зборник научних радова*, 711–724, Институт за српски језик САНУ, Београд

Ајџановић, Милан, Страхиња Степанов (2022), "Граматички и творбени аспекти одредница у Српском речнику новијих англицизама", *Језици и културе у времену и простору* X, 107–114, Филозофски факултет, Нови Сад

Филиповић Ковачевић, Соња, Милан Ајџановић (2022), "Изазови бележења изговора одредница у *Српском речнику новијих англицизама*", *Језици и културе у времену и простору* X, 95–106, Филозофски факултет, Нови Сад

*

Filipović, Rudolf (1986), *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Školska knjiga, Zagreb

Prćić, Tvrtko (1992), *Transkripcioni rečnik engleskih imena*, Nolit, Beograd

Prćić, Tvrtko (2013a), "Englesko-srpska kontaktnojezička kompetencija: od prakse preko teorije do prakse", *Jezici i kulture u vremenu i prostoru II/2*, 183–195, Filozofski fakultet, Novi Sad

Prćić, Tvrtko (2013b), "Novi rečnik novijih anglicizama: *zašto*, *šta* i *kako*", u: M. Alanović *et al.*, ur., *Leksika, gramatika, diskurs*, 41–58, Filozofski fakultet, Novi Sad

Prćić, Tvrtko (2016), *Semantika i pragmatika reči*, Treće, elektronsko, izdanje, Filozofski fakultet, Novi Sad [Доступно на: http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2016/978-86-6065-356-9]

Prćić, Tvrtko (2018), *Novi transkripcioni rečnik engleskih ličnih imena*. 3., elektronsko, izdanje. Novi Sad: Filozofski fakultet. [Доступно на: http:// digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2018/978-86-6065-497-9.]

Prćić, Tvrtko (2019), *Engleski u srpskom*, 3., elektronsko, izdanje, Filozofski fakultet, Novi Sad [Доступно на: http://digitalna.ff.uns.ac.rs/ sadrzaj/2019/978-86-6065-512-9]

Vasić, Vera, Tvrtko Prćić, Gordana Nejgebauer (2001), *Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*, Zmaj, Novi Sad

Vasić, Vera, Tvrtko Prćić, Gordana Nejgebauer (2018), *Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*, 3., elektronsko, izdanje, Filozofski fakultet, Novi Sad [Доступно на: http://digitalna.ff.uns.ac.rs/ sadrzaj/2018/978-86-6065-451-1.]

A SERBIAN DICTIONARY OF RECENT ANGLICISMS – PORTRAIT OF A MODERN DICTIONARY OF CURRENT ANGLICISMS IN THE SERBIAN LANGUAGE

Abstract

This paper presents individual experiences (doubts, problems, challenges and their solutions) that the members of the author's team of *A Serbian Dictionary of Recent Anglicisms* had during the work on the dictionary. Among them there are some that can be considered systemic – what are the issues of the inevitability of working on a dictionary of anglicisms, then those related to the chronological delimitation of the corpus, the relationship to the dictionary's predecessor and model – *A Dictionary of Recent Anglicisms* (2001), those relating the appearance of the dictionary articles, etc. – as well as those that relate to individual doubts, some of which were illustrated with actual examples taken from the dictionary that were used as an illustration for applied solutions. By addressing all these dilemmas and questions and providing and explaining the solutions, the authors are giving outlines both of the macro and microstructure of the dictionary.

Key words: lexicography, Serbian, anglicisms, *A Serbian Dictionary of Recent Anglicisms*